گزارش
زهرا چیذری

نگاهی به الزامات تحقق الگوی سوم زن «نه شرقی، نه غربی»

زنانی آگاه، کنشگر و خانواده‌گرا

انقلاب اسلامی ایران توانست الگوی تازه‌ای از زن را به دنیا معرفی کند. زنان ایرانی پس از انقلاب در سایه امنیت ایجادشده به واسطه اجرای قوانین اسلامی در جامعه توانستند با خیال آسوده به محیط‌های اجتماعی وارد شوند و به تحصیل و فعالیت‌های اجتماعی بپردازند. این در حالی است که در دوران پیش از انقلاب حضور اجتماعی زنان بسیار کمرنگ بود چراکه بسیاری از خانواده‌ها جامعه را برای حضور دختران‌شان چه در حوزه تحصیل، چه در حوزه کار و فعالیت‌های اجتماعی مناسب نمی‌دیدند و این مسئله مانع از آن می‌شد که زنان و دختران بتوانند در جامعه حضوری فعال داشته باشند.

پس از انقلاب اسلامی اما شاهد شکل‌گیری الگوی سوم زن در دنیا بودیم. زنانی که هم حجاب و عفاف‌شان را رعایت می‌کردند و در مسیر رشد و تعالی فردی قدم برمی‌داشتند و هم در حوزه‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی حضور گسترده و مؤثر داشتند. در این بین برخی از نمونه‌ها همچون مادران و همسران شهدا یا افراد شاخصی چون مرضیه حدیدچی از جمله زنانی بودند که به شکل واضحی الگوی سوم از زن و زن شرقی، نه غربی را به منصه ظهور رساندند. شاید همین مسئله هم موجب شد تا زنان و دختران ما در نوک پیکان تهاجم فرهنگی و برنامه‌ریزی‌های دشمن قرار بگیرند تا جایی که حتی برنامه‌های براندازانه معاندان انقلاب در حول محور مسئله زن در جمهوری اسلامی ایران می‌چرخد و هر از چند گاه خود را به شکلی نشان می‌دهد. یک بار مرگ ناگهانی و غم‌انگیز یک دختر جوان اسم رمزی برای اغتشاشات علیه نظام جمهوری اسلامی ایران و تحریک جوانان به ویژه دختران جوان علیه نظام می‌شود و یک بار دیگر خودش را به شکل مسمومیت‌های سریالی در مدارس دخترانه نشان می‌دهد. کلیدواژه تمامی این برنامه‌ها هم حول محور دختران می‌چرخد؛ دخترانی که آینده کشور را در دست دارند و اگر بنا باشد تغییری در کشور حاصل شود، باید روی جهان‌بینی و تفکر این دختران کار کرد؛ دخترانی که قرار است الگوی سوم زن ایرانی را محقق کنند؛ الگویی از زن که کنشگر، فعال و خانواده‌گراست.

نگاه به «زن» یکی از چالش‌برانگیزترین موضوعاتی است که در مکاتب مختلف در دنیا مطرح می‌شود و ایدئولوژی‌های مختلف می‌کوشند افکار عمومی جهان را در این مسئله تحت تأثیر خود قرار دهند. زنان نیمه فعال همه جوامع هستند اما اثرگذاری آنها بیش از سهم جمعیتی‌شان است و در عمل بر نیمه دیگر جامعه یعنی مردان هم اثرگذارند. از سوی دیگر این زنان هستند که وظیفه اصلی تربیت نسل آینده را بر عهده دارند و بدیهی است تفکرات‌شان بر شکل‌دهی طرز فکر و جهان‌بینی نسل آینده هم اثرگذار خواهد بود. بر این اساس انقلاب اسلامی حرف و نگاهی نو و تحول‌آفرین را در این موضوع پیش‌روی بشریت گذاشت. این نگاه جدید در قالب کنشگری و فعالیت «زن مسلمان ایرانی» عینیت یافت و به تعبیر حضرت آیت‌الله خامنه‌ای «الگوی سوم زن» را تحقق بخشید؛ الگویی که «نه شرقی است و نه غربی».

«زن در تعریف غالباً شرقی، همچون عنصری در حاشیه و بی‌نقش در تاریخ‌سازی و در تعریف غالباً غربی، به مثابه موجودی که جنسیت او بر انسانیتش می‌چربد و ابزاری جنسی برای مردان و در خدمت سرمایه‌داری جدید است، معرفی می‌شد. شیرزنان انقلاب و دفاع مقدس نشان دادند الگوی سوم، «زن نه شرقی، نه غربی» است. زن مسلمان ایرانی، تاریخ جدیدی را پیش چشم زنان جهان گشود و ثابت کرد که می‌توان زن بود، عفیف بود، محجبه و شریف بود و در عین حال، در متن و مرکز بود. می‌توان سنگر خانواده را پاکیزه نگه داشت و در عرصه سیاسی و اجتماعی نیز سنگرسازی‌های جدید کرد و فتوحات بزرگ به ارمغان آورد.»

اما این الگوی سوم زن در نسل امروز چگونه می‌تواند محقق شود؟

نگاه‌های فلسفی و نظری به موضوع الگوی زن

محمود حکمت‌نیا، عضو هیئت علمی پژوهشگاه فرهنگ و ارتباطات اسلامی در نشست بین‌المللی «امکان‌سنجی تحقق الگوی سوم زن» که ذیل کنگره بین‌المللی الگوی سوم زن برگزار شد، با اشاره به جریان‌های معاصر پیرامون الگوی زن گفت: «در دنیای معاصر با دو امر بسیار پیچیده در حوزه الگوی زن مواجهیم. بحث بر سر دستگاه‌های نظری و فلسفی است که به ویژه طی ۲۰۰ الی ۳۰۰ سال اخیر شکل گرفته است. در واقع با خروجی این دستگاه‌های نظری مواجهیم. اینها مبانی و اصول و قواعد دارند و برنامه‌های اقدام مرتب و منظمی را نیز برای پیشبرد اهداف خود بیان می‌کنند. از سوی دیگر ما در گذشته و در حال با ساختارهای زندگی عرفی روبه‌رو بودیم که فقط سطوح آن تغییر کرده است. باید گفت برخلاف دستگاه‌های نظری که امکان ورود و نقد به آنها مهیاست اما نقد به دستگاه‌های عرف‌محور بسیار دشوار است چراکه مبتنی بر روش‌های علمی نیست و بیشتر مقابله نهضت‌گونه در مقابل آنها صورت می‌گیرد، از این رو نقد اینها به سادگی نقد دستگاه‌های فکری نیست.»

حکمت‌نیا با بیان اینکه وقتی می‌خواهیم الگوی سوم را معرفی کنیم، باید بدانیم درگیری ما با دو جریان است که یکی ساختار نظام‌مند و تئوری‌محور و همراه با اصول و قواعد است و دیگری جریانی تعصبی است که رسوخ در اذهان دارد و شاید نمی‌تواند مبانی خود را در یک دستگاه علمی بیان کند، توضیح داد: «برای بحث بر سر الگوی سوم زن باید مؤلفه‌های الگوی اول و دوم را بدانیم. الگوی اول مبتنی بر نگاه تاریخی و الگوی دوم مبتنی بر دستگاه نظری است، از این رو مؤلفه‌های طراحی الگوی سوم زن، فقط علمی نخواهد بود.»

الگوی سوم از جنس حرکت و نهضت

عضو هیئت علمی گروه فقه و حقوق پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی در بیان مؤلفه‌های الگوی سوم زن اینگونه توضیح داد: «وقتی سخن از الگوی سوم زن می‌گوییم، باید بدانیم الگوی اول و دوم بسیار با یکدیگر متفاوت است. مؤلفه‌های الگوی سوم زن ترکیب الگوی اول و دوم است، یعنی باید از یک سو جهات عقلانی داشت و دستگاه‌های نظری را به چالش بکشاند و از سوی دیگر باید الگوی اول را که مبتنی بر برداشت‌های ذهنی است، در نظر بگیرد، حتی می‌توانم بگویم اگر الگوی اول خود را تئوریزه می‌کرد، خیلی راحت‌تر می‌شد با آن گفت‌وگو کرد. در واقع باید این الگوها را تشویق کرد تا خود را تئوریزه کنند.

> **گاهی در یک کشور الگوی اول زن و در کشور دیگر الگوی دوم زن حاکم است اما در کشور ما که در ۱۰۰سال اخیر در کشاکش این دو الگو بوده، کارمان دشوار است و باید مدل مضاف بر الگوی اول و دوم را ارائه دهیم. در واقع الگوی سوم از جنس حرکت و نهضت است و می‌خواهد چیزهایی را از زندگی اجتماعی کنار بگذارد و جوامع را بسازد نه اینکه جوامع را بشناسد، چراکه شناخت کافی نیست**

> **زنان نیمه فعال همه جوامع هستند اما اثرگذاری آنها بیش از سهم جمعیتی‌شان است و در عمل بر نیمه دیگر جامعه یعنی مردان هم اثرگذارند. از سوی دیگر این زنان هستند که وظیفه اصلی تربیت نسل آینده را بر عهده دارند و بدیهی است تفکرات‌شان بر شکل‌دهی طرز فکر و جهان‌بینی نسل آینده هم اثرگذار خواهد بود**

وی با بیان اینکه الگوی دوم زن دستگاه نظری دارد، عنوان کرد: «اولین عنصر این است که ما باید بر این دستگاه نظری مسلط شویم و آسیب‌شناسی داشته باشیم. اگر بخواهیم سخن از الگوی سوم زن بگوییم، باید ماهیت الگوی سوم را نسبت به دو الگوی دیگر بدانیم. از یک طرف الگوی دوم مبتنی بر دستگاه‌های نظری، فلسفی و اخلاقی و اجتماعی است و می‌توان به لحاظ علمی آن را نقد کرد و نیز از سوی دیگر الگوی اول مبتنی بر شناخت، عرف اجتماعی، درک فرهنگی و تاریخی است و شاید خودش هم نتوانسته خود را تئوریزه کند، در نظر می‌گیرد.»

حکمت‌نیا افزود: «گاهی در یک کشور الگوی اول زن و در کشور دیگر الگوی دوم زن حاکم است اما در کشور ما که در ۱۰۰ سال اخیر در کشاکش این دو الگو بوده، کارمان دشوار است و باید مدل مضاف بر الگوی اول و دوم را ارائه دهیم. در واقع الگوی سوم از جنس حرکت و نهضت است و می‌خواهد چیزهایی را از زندگی اجتماعی کنار بگذارد و جوامع را بسازد نه اینکه جوامع را بشناسد، چراکه شناخت کافی نیست.»

حکمت‌نیا با تأکید بر اینکه الگوی سوم زن می‌خواهد جامعه را بازسازی کند و بسترهای اجتماعی را تغییر خواهد داد، تصریح کرد: «این بازسازی چطور باید اتفاق بیفتد؟ یک پایه‌های نظری قوی می‌خواهد و در این مسیر ما باید به حرکت‌آفرینی و تولید برسیم تا بتوان نظام اجتماعی را تولید کرد.»

کنشگر فعال خانواده‌گرا

فرج‌الله هدایت‌نیا، عضو هیئت علمی گروه فقه و حقوق پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی نیز طراحی برنامه جامع اقدام از منظر حکمرانی برای عملیاتی کردن الگوی سوم زن را از جمله مهم‌ترین اهداف دانست و اظهار کرد: «در همین راستا با کمک جمعی از استادان در حال انجام این کار هستیم، البته الگوهای سه‌گانه یا سه‌گانه دیدن الگوی کنشگری زن، بحث جدیدی نیست.»

وی با بیان اینکه تعبیر «کنشگر فعال خانواده‌گرا» را می‌توان درباره الگوی سوم زن به کار برد، افزود: «این نظریه بحث جدی است و چالش‌هایی بر سر راهش وجود دارد که باید حل شود. برای مثال خوانش‌های متفاوتی در بین دین‌پژوهان از منظر منابع اسلامی وجود دارد.»

مطالبه‌گری از غرب با تئوریزه کردن الگوی سوم

بی‌هیچ تردیدی الگوی سوم زن در ایران و نگاه انسانی اسلام به زن و جایگاه والایی که برای وی در کانون خانواده در نظر گرفته است، یکی از نقاط قوت ما در حوزه زن و خانواده است و همین مسئله هم موجب شده است زنان و دختران ایرانی در نوک پیکان تهاجم فرهنگی علیه کشورمان قرار بگیرند. این در حالی است که ما باید با تئوریزه کردن این الگوی سوم از زن، آن را به دنیا معرفی کنیم و در جایگاه مطالبه‌گری از غرب قرار بگیریم.

حقوق زنان

سهم‌الارث زن از شوهر چیست؟

باید دانست در موضوع نحوه تقسیم ترکه و ارث میان ورثه نکات مهم زیادی وجود دارد. از جمله در مورد ارث زوجین، علاوه بر اینکه زن از شوهر ارث می‌برد، همچنین مرد نیز از همسر خود ارث خواهد برد، اما سهم‌الارث از همسر مشروط به عقد ازدواج دائمی میان آنان است. به عبارت روشن‌تر در عقد موقت موضوع ارث منتفی است.

باید پذیرفت موضوع ارث یکی از موضوعاتی است که در آن اختلافاتی میان فقها و حقوقدانان و حتی عامه مردم وجود دارد، از این رو در این مقاله کوشش شده است ضمن اجتناب از مباحث غیرکارشناسی که هیچ فایده‌ای برای کاربران ندارد، صرفاً از منظر حقوقی و نیاز اجتماع، خلاصه‌ای از واقعیات موجود در قوانین به زبان ساده‌تر مورد اشاره قرار گیرد. امید است مطالب مورد نظر برای شما کاربر محترم مفید فایده باشد.

در میان دعاوی سهم‌الارث، سهم زن از ارث شوهر از جمله دعاوی حقوقی محسوب می‌شود.

با فوت زوج، موضوع سهم زن از ارث شوهر عینیت پیدا می‌کند، اما موضوع زمانی پیچیده‌تر و مسئله‌ساز می‌شود که وراث از یک نفر بیشتر هستند. گاه تعداد وراث به دهها نفر می‌رسد، یعنی زن و پسران و دختران و اگر هر یک از فرزندان متوفی فوت کرده باشند، فرزندان دختر یا پسر آنها نیز شامل ورثه خواهند شد. در اینجا سهم‌الارث هر یک از آنان مطرح می‌شود.

در مورد میزان سهم‌الارث از شوهر چند نکته وجود دارد که باید به آن توجه کرد. اول آنکه اگر شوهر دارای فرزند یا نوه بود، ارث فقط به اندازه یک‌هشتم اموال خواهد بود، اما اگر فرزند و نوه نداشته باشد، سهم‌الارث از همسر، یک چهارم اموال است. نکته دیگر آنکه هیچ‌گاه ارث زن از تمام اموال شوهر نخواهد بود، حتی اگر شوهر فوت شده به جز زن خود وارث دیگری نداشته باشد.

اگر زن از شوهرش دارای فرزندی باشد، میزان و مقدار ارثی که از وی می‌برد در صورت نداشتن فرزند متفاوت است، حتی اگر فرزندان مربوط به زوجه نباشند نیز بر میزان سهم زن از اموال شوهر تأثیر می‌گذارد. بر اساس ماده ۹۱۳ قانون و بر پایه فقه اسلامی، در صورتی که یک مرد بعد از مرگ خود فرزندی داشته باشد، سهم زن از میزان ارث شوهر یک‌هشتم است. همچنین قانون مدنی ارث ماده ۹۴۶ بیان می‌کند که میزان سهم زن از دارایی شوهر بعد از فوت وی، اگر او فرزندی داشته باشد، به اندازه یک‌هشتم از اموال منقول و یک‌هشتم از اموال غیرمنقول است.

زن از همه اموال به جا مانده از همسرش ارث نمی‌برد، بلکه از اموال منقول مانند اتومبیل، قالی، طلا، وجه نقد و اثاثیه منزل و ارزش ریالی اموال غیرمنقول مانند املاک و مستغلات ارث می‌برد. اگر شوهر دارای خانه باشد، زن از اصل خانه ارث نمی‌برد. او فقط از قیمت آن خانه بدون احتساب زمین آن معادل یک‌هشتم و اگر متوفی هیچ ورثه دیگری نداشته باشد، معادل یک‌چهارم ارث می‌برد، بنابراین هیچ وقت زمین یک ملک مسکونی در سهم‌الارث زن قرار نمی‌گیرد، مگر آنکه فرزندان متوفی راضی به انتقال مال غیرمنقول به مادرشان باشند، بنابراین اگر بین وراث اختلاف نظر باشد، باید مال غیرمنقول به فروش برسد و سهم ارث مادر از آن محل پرداخت شود.

در هر حال سهم‌الارث از همسر (شوهر) همواره یا یک‌چهارم (به شرط نداشتن وارث دیگر) یا یک‌هشتم (در صورت داشتن فرزند و نوه، خواهر و برادر، پدر و مادر، عمو و عمه) خواهد بود.

ویترین

خاطرات آذر علامه‌زاده همسر شهید رضا جلیلوند

روایتی از ایستادگی زنان شهدا

کتاب «دریا خانم» داستانی آشنا در حوزه ادبیات دفاع مقدس دارد؛ خاطرات زنی که همسر خود را در جنگ از دست می‌دهد و به تنهایی بار مسئولیت اداره خانواده را به دوش می‌کشد. از میان کتاب‌هایی که به خاطره‌نگاری در مورد دفاع مقدس پرداخته‌اند، آنهایی که به زندگی و احوالات زنان می‌پردازند، خصوصیاتی منحصربه‌فرد دارند. توجه ویژه به جزئیات زندگی، ذکر روابط بین شخصیت‌ها و نقش هر یک از آنها در پیشبرد روایت و توجه به مسائل احساسی و عاطفی از جمله مشخصه‌های این نوع کتاب‌ها در حوزه ادبیات دفاع مقدس هستند. به علاوه، این کتاب‌ها به بررسی زوایای مختلف زندگی و فرهنگ عامه مردم در زمان وقوع داستان می‌پردازند و از این رو منابعی معتبر برای شناخت فرهنگ و سبک زندگی مردم شهرهای مختلف ایران هستند.

خانم علامه‌زاده در بیستم آذرماه ۱۳۳۹ در کازرون و در یک خانواده ۱۶نفری متولد می‌شود، او هفتمین فرزند خانواده است. دوران دبستان را در مدرسه قدسی و دوران راهنمایی‌اش را در مدرسه بهبهانی کازرون سپری می‌کند. مشکلات زندگی و جمعیت زیاد و سنگینی مسئولیت خواهر و برادرانش او را از ادامه تحصیلات بازمی‌دارد. در سن ۱۷سالگی به همراه خواهرش که در بوشهر زندگی می‌کند، به بوشهر می‌رود و به عنوان کارمند اداره تعاون مشغول کار می‌شود. موج انقلاب او را نیز درگیر خود می‌کند و به مبارزه با رژیم می‌پردازد. در سن ۱۹سالگی با رضا جلیلوند که کارمند نیروی دریایی ارتش و اهل ارومیه است، آشنا می‌شود. آن دو که هر یک از شهری با فاصله‌های دور در بندر بوشهر به هم رسیده بودند، پایه‌های زندگی زیبایی را می‌ریزند، به ویژه، این زیبایی با به دنیا آمدن رحیمه طراوت دیگری پیدا می‌کند. اما افسوس که این زیبایی و طراوت دوام چندانی ندارد و پس از دو سال زندگی مشترک شهید جلیلوند همسرش را تنها می‌گذارد و به سوی حق می‌شتابد.

نویسنده در ابتدای این کتاب، از بازی‌های کودکانه، مجالس نذری و بهانه‌های کوچک برای خوشبختی طبقه پایین اجتماع می‌گوید؛ خانواده‌هایی که بیش از هر چیز به مذهب، اخلاق و تربیت صحیح فرزندان خود بها می‌دهند.

در این بخش از کتاب، او با مطرح کردن دردسرهای ناشی از رعایت حجاب در مدرسه، گوشه‌ای از مشکلات خانواده‌های مذهبی در دوران حکومت رژیم پهلوی را به تصویر می‌کشد. کتاب اشاراتی هم به فعالیت‌های انقلابی مردم بوشهر و نقش آنها در قیام مردمی علیه رژیم پهلوی دارد.

پس از حمله نیروهای عراقی به ایران و رسیدن شعله‌های جنگ به بندر بوشهر، رضا جلیلوند، همسر آذر علامه، همچون دیگر مردان بوشهر به جنگ می‌رود و پس از مدت کوتاهی شهید می‌شود.

خاطرات مربوط به چگونگی اطلاع آذر علامه از شهادت همسر خود و سفر به تهران و ارومیه برای تحویل گرفتن پیکر رضاست که تصاویری غمناک و زلال را پیش روی خواننده به نمایش می‌گذارند و در عین حال صبوری و پایداری آذر را نشان می‌دهند.

آذر علامه در کتاب خود از زنی جوان سخن می‌گوید که در ابتدای زندگی همسر خود را از دست می‌دهد و برادر خود را در اسارت دشمن می‌بیند، اما همچون تمام مادران این سرزمین، با قامتی ایستاده به زندگی ادامه می‌دهد و به تربیت کودک خود مشغول می‌شود و با افتخار درباره دخترش که تنها یادگار همسر شهیدش است، می‌گوید: «حالا رحیمه پزشک شده است.»

روی خط زنان

استقبال از اختصاص

یک‌درصد بودجه دستگاه‌های اجرایی به بانوان

معاون رئیس‌جمهور در امور زنان و خانواده با بیان اینکه دولت سیزدهم تاکنون اقدامات مؤثری در حوزه بانوان انجام داده است، در عین حال به مصوبه مجلس شورای اسلامی در خصوص اختصاص یک‌درصد از بودجه دستگاه‌های اجرایی به امور بانوان اشاره و از آن استقبال کرد.

بر اساس اصلاح بند (ح) تبصره (۹)، به منظور تحقق اهداف مندرج در اصول ۲۰، ۱۰ و ۲۱ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، برنامه ششم توسعه و سیاست‌های کلی برنامه پنج‌ساله هفتم مبنی بر: «تحکیم نهاد خانواده و رفع موانع رشد و شکوفایی بانوان»، تمام دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری مکلفند یک درصد از اعتبارات هزینه‌ای خود را (به استثنای فصول ۱، ۴ و ۶) در موضوعات مربوط به حوزه زنان از قبیل توانمندسازی زنان بی‌سرپرست، حمایت از فرزندآوری، مشاوره در حوزه خانواده، حمایت از زنان و دختران در معرض آسیب یا آسیب‌دیده، بهداشت، آموزش، ورزش و کارآفرینی زنان با هدایت معاونت ریاست جمهوری در امور زنان هزینه کند.

عوارض سیگار

صرف درمان ناباروری می‌شود

منابع ناشی از افزایش قیمت سیگار، مالیات و همچنین حقوق گمرکی واردات آن در سال ۱۴۰۲ برای احداث و تجهیز مراکز ناباروری و ورزش همگانی هزینه خواهد شد. بر اساس بند (ه) تبصره (۱۷)، از ابتدای سال ۱۴۰۲ به قیمت خرده‌فروشی هر نخ سیگار تولید داخل با نشان ایرانی مبلغ ۵۰۰ریال، تولید داخل با نشان (برند) بین‌المللی هزار ریال و هر بسته ۵۰گرمی تنباکوی قلیان داخلی ۲۰۰هزارریال به عنوان مالیات اضافه و از هر نخ سیگار وارداتی مبلغ ۸هزارریال و هر بسته ۵۰گرمی تنباکوی قلیان وارداتی ۳۵۰هزارریال به عنوان حقوق ورودی دریافت می‌شود تا مطابق ردیف‌های این قانون برای بخش سلامت با اولویت احداث و تجهیز مراکز ناباروری و زایشگاه‌های دولتی، ورزش همگانی و ورزش بانوان هزینه شود. وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف است مبالغ مزبور را از تولیدکنندگان و واردکنندگان دخانیات، حسب مورد اخذ و به حساب درآمد عمومی موضوع ردیف ۱۱۰۵۱۵ جدول شماره (۵) این قانون واریز کند.